

Indhold

Indhold	1
Indledning	2
Disposition	2
Dreier	3
Indledning	3
Social kontekst, praksis og struktur	3
Lokation, position og stilling	4
Deltagelse som grundbegreb	4
Selvforståelse og livsbaner	5
Konklusion/opsummering	6
McAdams	7
Indledning	7
Karakteristika ved det moderne menneske	7
Jeg og Mig: To aspekter af selvet	7
Selvets tre niveauer	8
Identitet og livshistorier	9
Konklusion/opsummering	11
Sammenligning	11
Ligheder	11
Forskelle	11
Svagheder	12
Styrker	12
Forskningsmetode og Empiri	13
Indledning	13
Livshistorier	13
Trakteoretisk metode	13
Dreiers metode	14
Kildehenvisninger	15

Indledning

Denne opgave beskæftiger sig primært med Dreiers personlighedspsykologiske teori og dens relation til andre tilgange. Jeg sammenligner Dreiers teori med McAdams', da de to teorier har mange ligheder i både formål og tilgang til og forståelse af individet, men samtidig indeholder fundamentale forskelle. Min primære grund til at inddrage McAdams er et ønske om igennem sammenligning med hans teori at vise, præcis hvor det er, Dreiers teori adskiller sig fra størstedelen af nutidige personlighedspsykologiske teorier. Hvad den forskningsmæssige tilgang angår, vil jeg udover Dreier og McAdams også inddrage forskning fra den trakteoretiske tilgang for at skabe et mere overordnet overblik over de forskellige mulige tilgange til forskning indenfor det personlighedspsykologiske felt.

Disposition

Jeg vil begynde med at redegøre for hovedtrækkene i Dreiers (1999, 2008) teori, herunder centrale begreber som social kontekst, social praksis, social struktur, lokation, position og stilling. Jeg vil desuden redegøre for hans argumentation for at benytte deltagelse som kernebegreb i sin forståelse af mennesket og for hvad selvforståelse betyder indenfor hans teori, herunder begrebet om livsbaner.

Jeg vil herefter redegøre for McAdams' (1996, i Pervin & John 1999) teori om det moderne menneske, herunder formålet med teorien, hvad der ifølge ham karakteriserer det moderne selv, hans skelnen mellem Jeg og Mig, de tre niveauer han deler selvet op i samt hans forståelse af identitet gennem livshistorier.

Efter disse to redegørelser vil jeg sammenligne de to teorier i forhold til deres forskellige forståelse af personligheden og pege på styrker og svagheder ved dem.

Til slut vil jeg fokusere på det mere forskningsmæssige og metodemæssige aspekt ved at sætte Dreiers teori i relation til anden personlighedspsykologisk forskning. Først vil jeg beskæftige mig med kvalitative undersøgelser om livsfortællinger (McAdams, 1996, Bruner 1990) og derefter inddrage kvantitativ forskning fra det trakteoretiske felt. Jeg vil herefter belyse, hvordan forståelsen af personlighed og valg af forskningsmetode hænger sammen, og hvilke implikationer dette har for Dreiers valg af forskning.

Dreier

Indledning

Følgende er baseret på Dreier (1999, 2008) når andet ikke er nævnt. Dreier opstiller tre grundforudsætninger, man skal have på plads, når man arbejder ud fra en teori om social praksis. For det første at en social verden eksisterer og er skabt af deltagernes kontinuerlige bidrag, enten i form af forandring eller reproduktion af den sociale praksis. For det andet at menneskelig aktivitet er den dynamiske midte, hvorigennem subjektet og den sociale verden er forbundet, sådan at de begge bliver reproduceret og forandret. Og for det tredje at social struktur er produceret og reproduceret af social praksis, og dermed ikke en uafhængig størrelse, men en strukturel ordening af igangværende social aktivitet. Derudover er det vigtigt, at vores deltagelse er kropslig og dermed altid situeret i bestemte lokationer. Social praksis er ikke homogen, men består af mange forskellige kontekster, bundet sammen i en social struktur.

Social kontekst, praksis og struktur

Begrebet social kontekst finder vi oprindeligt hos Holzkamp (1983, citeret i Dreier 2008) med den lidt anden ordlyd "Societal context of action". Dreier redefinerer dette begreb således: "*I define a social context of action as a delineated, local place in social practice that is re-produced and changed by the linked activities of its participants and through its link with other places in a structure of social practice.*" (Dreier 1993b; 1994, citeret i Dreier 2008, 23)

En social kontekst er altså et udtryk for et sted, hvor en aktivitet foregår, selvom det ikke behøver være et fysisk lokaliseret sted. Sociale kontekster kan variere i stabilitet, specificiteten af deres strukturelisering og antallet af mere eller mindre definitive positioner.

Mens social kontekst beskriver, hvor noget foregår, så er social praksis et udtryk for, hvad det er, der foregår. Som begrebet social praksis er blevet brugt tidligere (Habermas 1987, Holzkamp 1983, citeret i Dreier 2008), blev der i dualistisk stil skelnet mellem et overordnet system og hverdagslivet. Det har ført til, at der bliver fokuseret på kognitiv og sproglig formidling, i stedet for at have en social teori om struktur. I Dreiers brug af begrebet findes der en mængde af sociale praksisser, som ikke er bundet til en bestemt social kontekst, men kan strække sig over mange forskellige kontekster, og udfolde sig i dem i større eller mindre grad.

Nogle teoretikere mener, at den øgede grad af globalisering betyder at social praksis er blevet global, og derfor ikke længere situeret (Giddens 1991, citeret i Dreier 2008). Dreier peger på, at det at være situeret er ikke det samme som at være situationsbundet. Vi handler altid ud fra vores situerethed i en social kontekst, selvom vores handlinger rækker ud over den konkrete fysiske situation. Personlig social praksis er derfor ikke global, men translokal.

Social struktur er den overordnede samling af sociale kontekster og praksisser. Med et citat fra Abbot (2001, 258, citeret i Dreier 2008, 25) beskrives det således: *“Social structure is itself the memory of the social process. In the arrangements that we call social structure lie all the influences of the past.”*

Social struktur er altså en samling arrangementer, som er skabt af vores tidligere handlinger i social praksis udført i sociale kontekster. Således er strukturen skabt af det sociale, samtidig med at den er med til at opstille rammer for det sociale udfoldelse.

Denne forståelse af social kontekst, praksis og struktur skal forstås som et oprør mod dualistiske forståelser, eks: del vs. helhed, individ vs. social struktur, familie vs. samfund, livsverden vs. systemet osv. Dreier taler i stedet om social struktur som værende sammenhængende. Kontekster kan kun forstås gennem deres forbindelser og adskillelser i forhold til andre kontekster i strukturen af sociale praksisser.

Lokation, position og stilling

Lokation, position og stilling er tre begreber vi benytter os af for at beskrive personer i sociale kontekster og praksisser. Lokation er quasi-fysisk og omhandler den situerede kropslige placering af personlige perspektiver og deltagelse.

Position omhandler en persons rolle indenfor en kontekst. Personer er positioneret i kontekster på en bestemt måde, og en given kontekst kan derfor ikke forklares ud fra en enkelt diskurs, da alle deltagere forstår den fra deres egen placering, ud fra deres egne concerns.

Stillinger (stances) minder om Taylors definition af identitet, som han definerer ud fra hvilke betydningshorisonter man skaber sin mening ud fra (Dreier 2008, 44). Stillinger beskriver en samling af forskellige præmisser, og overordnede holdninger, som koordinerer ens concerns. De er generaliserede over mange kontekster, og det er derfor begrænset, hvor sammenhængende de kan være, og hvor meget man kan sætte ord på dem. De kan konceptualiseres som overordnede retningslinjer, man sætter for sig selv. Ens stillinger kræver forskellige handle-mønstre i forskellige kontekster og skaber dermed fleksibilitet i personligheden, uden at man bliver en kamæleon.

Med begrebet stillinger placerer teorien sig mellem to ekstremer, hvor den ene siger, at verdens kompleksitet og diversitet gør os til fragmenterede selv'er eller kamæleoner, og den anden postulerer, at personligheden er kohærent og har en fast intern struktur. Personer er komplekse, inkomplette og varierede, og man kan ikke transcendere forskellighederne og modsætningerne, men stillinger giver en sammenhæng af overordnede præmisser, som guider os gennem social praksis.

Deltagelse som grundbegreb

Dreier argumenterer for, at man må forstå personer som deltagere i social praksis. Dette baserer han både på teoretisk arbejde omkring begreberne subjekt og personlighed, (Dreier, 1993, 1994 i Dreier,

1999) og konkrete studier af deltagere i social praksis (Dreier, 1996, 1998 i Dreier 1999). Når vi forstår personer som deltagere, må vi også forstå personlige måder at fungere på og meningen af personlig deltagelse som bestemte dele af social praksis.

Personer er altid involveret i social praksis. Menneskelig aktivitet giver mening, fordi den foregår i en fælles social praksis, som vi har en mere eller mindre fælles forståelse af (Taylor, 1995a, citeret i Dreier 2008). Deltagelse foregår lokalt i social praksis, med praktisk relation til sociale strukturer.

Personlig deltagelse og individuel subjektivitet er dele af den større helhed, som er social praksis. Personer deltager på forskellig vis, da graden af magt og deltagelse i sociale kontekster er ulige fordelt. Nogle mennesker har flere muligheder indenfor en bestemt kontekst, men ingen enkeltperson har nogensinde total kontrol over en kontekst. Den enkelte persons deltagelse foregår partielt, da den er en del af det større hele, og er en partikulær positioneret del af både den sociale praksis i den kontekst, og af personens bane af deltagelse på tværs af kontekster. Derudover er enhver kontekst en forskellig del af hver deltagers bane af deltagelse.

Mennesker deltager i en praksis enten ved at reproducere eller forandre og udvide den. Kritisk deltagelse er også deltagelse, og en enlig kritiker er stadig en del af praksis, blot i en magtløs position.

Personer er hverken velafgrænsede autonome enheder eller diffuse relationer, dialog og diskurspositioner. Relationer og dialog opstår ud fra de deltagende personer. Handling, interaktion, relationer, dialog og diskurs er alle dele af partikulære, sociale praksisser, men som hovedbegreb giver ingen af dem os den rette forståelse af personer som værende situeret i sociale praksisser. Derfor vælges deltagelse som grundbegreb.

Selvforståelse og livsbaner

At forstå sin måde at føre sit liv på er et krav for at kunne forstå sig selv. Selvforståelse er at gøre sig bevidst om grundlaget for sine handlinger. Det er derfor en praktisk viden, som giver os muligheden for at træffe oplyste valg ud fra, hvad vi gerne vil opnå. Indenfor andre psykologiske teorier mangler det funktionelle aspekt af selvforståelse, og de ender derfor op med en række trækliggende adjektiver i stedet. Selvforståelse er en viden, der aldrig kan være komplet, altid diffus, karakteriseret ved usikkerhed, forvirring, tvivl, dilemmaer, problemer og konflikter. Vor selvforståelse styrer, hvordan vi lever vores liv.

Begrebet livsbaner kan betyde to forskellige ting, men hvad der går igen for dem begge er, at livsbaner altid udfolder sig både spatialt og temporalt. Den temporale dimension betyder, at vi på den ene side har fortiden med os, og på den anden side har drømme og forhåbninger om fremtiden som vi arbejder på at gøre virkelige. Den spatiale dimension betyder at livsbaner altid udfolder sig på tværs af kontekster og praksisser i det sociale rum.

I den ene forståelse af begrebet livsbane refererer det til de samfundsmæssige og institutionelle arrangementer, som opstiller rammer for, hvordan ens liv kan forløbe. Det er forskellige forløb, man kan indgå i, uddannelse for eksempel, som er med til at definere en del af ens livsførelse.

Men livsbane refererer også til den personlige livsførelse, som integrationen af både de spatiale og temporale aspekter. Livsførelse refererer ikke til en omnipotent kontrol over sit eget liv, men sammensætningen og ordningen af hverdagslivets sociale konteksters komplekse struktur med mere eller mindre restriktive eller ekspanderbare muligheder.

Visse dele af denne livsførelse kan være styret af de samfundsmæssige arrangementer, men der vil altid være plads til overs, som vi selv må have til opgave at fylde ud med meningsgivende aktivitet. Når vi deltager i de samfundsskabte baner, kan vi være med til at ændre dem, og institution og agent eksisterer således i sammenhængende vekselvirkning. Det er dog vigtigt at pointere, at selvom livsbane refererer til både den personlige livsførelse og de institutionelle arrangementer, så kan den ene godt ændre sig, mens den anden forbliver konstant.

Konklusion/opsummering

Social praksis fortæller, hvad der foregår, og social kontekst fortæller, hvor det foregår. Social struktur er den overordnede samling af sociale kontekster og praksisser. Ingen af disse begreber må forstås dualistisk, da der snarere er tale om mange forskellige praksisser og kontekster, der flyder sammen i en struktur.

Lokation er en quasi-fysisk beskrivelse af den situerede kropslige placering af personlige perspektiver og deltagelse. Position omhandler en persons rolle indenfor en kontekst. Stillinger beskriver en samling af forskellige præmisser og overordnede holdninger, som koordinerer ens concerns.

Deltagelse vælges som grundbegreb, fordi det begrundes vores forståelse af mennesket som altid værende deltager i en social praksis. Handling, interaktion, relationer, dialog og diskurs er alle dele af partikulære, sociale praksisser, men som hovedbegreb giver ingen af dem os den rette forståelse af personer som værende situeret i sociale praksisser.

Selvforståelse er at gøre sig bevidst om grundlaget for sine handlinger og er derfor en praktisk viden. Livsbaner udfolder sig spatiale og temporale og kan både referere til institutionelle arrangementer og personlig livsførelse.

McAdams

Indledning

Følgende er baseret på McAdams (1996, i Pervin & John 1999), når andet ikke er nævnt. McAdams ønsker at skabe en ramme for forståelsen af personligheden, som skal erstatte tidligere grand theories, der med hans egne ord: *"Have assumed too much about the general and said too little about the particular."* (McAdams 1996, 296). Hans erklærede formål er at skabe en ramme for studiet af personer, som kombinerer træk, sociale og kognitive facetter af meningsfyldt handling og narrative studier. Han ser selvet som noget, man konstruerer, og arbejder med generelle tendenser, som han mener, går igen i alle moderne samfund.

Karakteristika ved det moderne menneske

Problemet med identitet opstod for omkring 200 år siden (Baumeister 1986, citeret i McAdams 1996). Det moderne samfund kræver, at vi både passer ind og er unikke, men det er op til os selv at konstruere en identitet, der lever op til disse krav. Der kan opstilles seks forskellige karakteristika som er nødvendige for vores forståelse af det moderne selv:

1. Selvet er ikke givet, men er et projekt, som individet arbejder på at skabe.
2. Men arbejder på og legitimerer selvet i den daglige livsførelse.
3. Selvet har mange lag, og det er muligt at finde sandhed og mening i de indre private dele.
4. Selvet udvikler sig over tid, og man skaber en livsbane fra husket fortid til forventet fremtid.
5. Selvet søger temporal kohærens, gennem konstruktionen af narrativer. Fortiden bliver i denne proces rekonstrueret, så den passer ind.
6. Det moderne selv har det "rene forhold" som ideal, en relation som ikke skyldes eksterne forhold, men eksisterer for parternes egen skyld, kun eksisterer så længe begge parter ønsker det, og hvis ultimative mål det er at skabe en fælles historie.

Jeg og Mig: To aspekter af selvet

William James (1892/1963, citeret i McAdams 1996) delte selvet op i et Jeg og et Mig, men det har aldrig været konsensus om, hvad disse to aspekter bestod af. I McAdams forståelse er Jeg'et den proces af narrativ erfaring, som skaber et Mig. Han taler om at selve (som verbum), og at skabe et Mig er således ikke blot en funktion af Jeg'et; At skabe et Mig er den proces, som udgør et Jeg.

Mig'et består af alle de ting, man opfatter som værende sine egne, både materielt, socialt og spirituelt. Både objekter, andre mennesker og opfattelser kan således være en del af ens Mig. Mig'et kaldes også nogle gange for selvforståelsen.

Personlighed og selvforståelse (Mig'et) er ikke det samme, da visse dele af selvforståelsen ikke er en del af personligheden, såsom de materielle ting der er med til at definere en, og visse dele af personligheden anerkendes muligvis ikke i selvforståelsen jf. det ubevidste.

Alle dele af Mig'et kan have en effekt på Jeg'ets formning af historien. Jeg og Mig er således ikke to strukturelt forskellige enheder, men blot forskellige aspekter af det, vi kalder personlighed. En vigtig distinktion er, at Jeg'et opstår og udvikler sig derefter, mens Mig'et produceres.

Man definerer sig selv i forhold til vigtige andre personer. Jeg'et skaber forskellige billeder af Mig-med-en-anden afhængig af, hvem det drejer sig om. De vigtigste af disse forbindes med vigtige sociale roller og forståelsen af mennesker kommer således i høj grad til at dreje sig om at forstå deres forhold til betydningsfulde andre.

Selvets tre niveauer

McAdams opererer med en tre niveauer af personligheden, som er delvist hierarkisk stillet op, da de højere niveauer giver en dybere forståelse af et individ og opstår senere i den enkeltes liv.

Det første niveau er træk, som kan identificeres gennem forskellige selvrapporteringstests såsom NEO PIR. Træk er nødvendige for at kunne forstå en person, da de giver os det første umiddelbare indtryk af en persons overordnede væremåde. Træk er nonkonditionelle, nonkontekstuelle og komparative, hvilket gør dem meget brugbare som førstehåndsindtryk, men samtidig betyder, at man ikke kan bruge dem til en særlig personlig forståelse af et andet menneske.

Det næste niveau i personligheden er mindre konkret og måleligt og består af personlige mål, forsvarsmekanismer, coping strategier og andre motivationelle, udviklingsmæssige og strategiske konstrukter, som er kontekstualiseret i tid, sted eller rolle. Både tid og sted bliver nævnt, men generelt lægger McAdams mest vægt på det temporale aspekt.

På det tredje og sidste niveau finder vi de psykosociale konstruktioner som konstituerer identitet, det som adskiller os fra andre mennesker og gør os unikke. I den moderne verden tager disse form af narrativer.

Så niveau 1 giver det generelle, som er nonkontekstuel og nonkonditionelt, niveau 2 giver konstrukter, som kontekstualiserer livet i tid, sted og rolle, og niveau 3 giver identitet, som defineres som en overordnet sammenhæng og mening i livet.

De to første niveauer eksisterer mere eller mindre fra fødslen, men niveau 3 og identitet bliver først aktuelt i voksenalderen. Børn kan let forstås ud fra de to første niveauer, da de endnu ikke har behovet for at stille spørgsmålet om, hvem de er og dermed skabe en fortælling til at give dem svaret.

Identitet og livshistorier

"The main function of the life story is integration." (McAdams 1996, 309)

Som nævnt ovenfor er identitetens formål at integrere en persons forskellige roller, og dette foregår gennem konstruktion af et narrativ. Man kan have mere end en livshistorie, eller ens livshistorie kan bestå af mange små og relativt usammenhængende historier. Men selvprocessen vil altid gribe chancer for at skabe kohærens, sammenhæng og formål. Man skaber sin livshistorie i samarbejde med sin kultur, et begreb McAdams benytter som et overordnet homogent koncept. Der er dog inden for kulturen forskellige muligheder for at skabe sit narrativ i forhold til køn, race og social klasse.

Livshistorier er både fakta og forestilling og kan bedømmes ud fra enten kohærens eller sandhedsværdi. De ligger et sted mellem ren fantasi og slavisk kronikeren. Formålet med dem er at fortælle en personlig sandhed, som man kan leve efter.

Vi fortæller forskellige historier om os selv afhængig af kontekst. Selvet er hverken totalt flydende og diskursbestemt eller helt fast og uforanderligt, men stabilt fra dag til dag og dog i stand til at transformeres over længere tid.

Enhver livshistorie vil have nogle generelle træk i forhold til både struktur og indhold. Der kan særligt fremhæves 7 forskellige aspekter:

1. En fortælling har et bestemt tonefald, optimistisk eller pessimistisk. Den kan benytte både komisk, romantisk, tragisk og ironisk tonefald til at beskrive Mig'et.
2. Billedsprog og metaforer giver narrativet den rette følelse og fortæller derfor noget om, hvad personens identitet handler om.
3. Fortællinger indeholder altid de to temaer agency og communion. Agency omhandler selvstændiggørelse fra og magt over omverdenen. Communion omhandler forening med et større hele.
4. Ideologisk setting beskriver personers moralske udgangspunkt, religiøse, politiske og etiske værdier, som de bedømmer deres liv ud fra.
5. Kerneepisoder skiller sig ud eksempelvis højdepunkter, lavpunkter, begyndelser, slutninger og vendepunkter. Det vigtige er ikke, hvad der rent konkret er foregået i episoden, men snarere hvorfor personen har valgt at fremhæve den, og hvilken symbolsk betydning den har fået.
6. Imagoer er idealiserede udtryk for en bestemt del af ens personlighed, og fungerer som skiftende hovedpersoner i forskellige dele af narrativet.
7. Fortællinger lægger op til en forventet slutning, som tit skal skabe en form for symbolsk udødelighed. Man skaber her et Mig, som overlever selvet.

Livshistorien viser, hvordan selvet både er unikt og individuelt, men samtidig en del af en psykosocial niche og forbundet med andre personer og samfundet som helhed. Det er en temporal integration, hvor man forbinder rekonstrueret fortid, oplevet nutid og forventet fremtid. Historien er dog stadig kun en fortælling og kan derfor ikke svare på alle spørgsmål omkring personer, hvad der driver dem eller hvordan man skal forstå dem. Livshistorier har også formålet at være underholdende. Vi prøver alle at fortælle vores historie, så den er interessant for tilhørerne, også selvom vi selv er tilhøreren.

Skabelsen af identitet kan deles op i tre æraer:

1. Den prenarrative æra forløber fra fødsel til teenageårene. Her er man endnu ikke i gang med at skabe en identitet, men samler materiale til den fortælling, man senere skal skabe.
2. Den narrative æra forløber gennem hele voksenlivet og indeholder to forskellige perioder, der varierer i, hvordan man konstruerer sin fortælling. I 20-30 års alderen skaber man mange forskellige imagoer, og som midaldrende begynder man at fokusere mere på at forene de forskellige sider.
3. Den postnarrative æra kommer i alderdommen, hvor man kigger tilbage på sit liv som et færdigt værk der kan evalueres og enten accepteres eller forkastes, men ikke længere ændres.

Den gode livshistorie skal leve op til seks forskellige standarder:

1. Kohærens.
2. Åbenhed er også vigtigt, hvis en historie er kohærent i overdreven grad, kommer den til at virke krampagtigt fastlåst og urealistisk. En mindre rigid fortælling gør det muligt at forholde sig til fremtiden med flere forskellige muligheder åbne.
3. Livshistorien skal hænge sammen med de kendte fakta om personens liv.
4. Den skal være differentieret, med mange forskellige deltagere, plot og underplot. Skal også blive mere differentieret med tiden, så den fortæller om udvikling.
5. Den skal give løsninger på de problemer og konflikter, den stiller op, og skabe sammenhæng i fortællingen.
6. Den skal indeholde generativ integration, hvor historien om den enkelte persons udvikling ender med også at være en historie om, hvordan personen bidrager til samfundet.

Konklusion/opsummering

I den moderne verden er identitet noget, der skal konstrueres gennem et narrativ. Selvet kan deles op i to dele, et Jeg og et Mig, hvor Jeg'et er en proces, og Mig'et er den fremstilling af os selv, der skabes. Selvet kan deles op i tre niveauer. Det første består af træk og er nonkonditionelt, nonkontekstuel og komparativt. Det andet niveau af personlige mål mm. og kontekstualiserer personen i tid, sted og rolle. Det tredje niveau er narrativet, som skaber ens identitet. Formålet med identitet er at skabe sammenhæng og integrere forskellige roller. Fortællingen er både fakta og fantasi, og man skal finde en balance mellem disse to, så man kan få en fortælling, der er både overbevisende og interessant. Skabelsen af identitet kan deles op i tre forskellige æraer i forhold til ens konstruktion af et narrativ, og den gode livshistorie skal leve op til seks forskellige standarder.

Sammenligning

Ligheder

McAdams og Dreier har det til fælles, at de begge opererer uden for de klassiske store teorier indenfor psykologien og ønsker at skabe en ny ramme for forståelsen af mennesker. Det område, hvor McAdams og Dreier minder mest om hinanden, er McAdams andet niveau i personligheden, hvor han beskæftiger sig med personlige mål, forsvarsmekanismer, coping strategier og andre motivationelle, udviklingsmæssige og strategiske konstrukter, som er kontekstualiseret i tid, sted eller rolle. Dette niveau omhandler i høj grad om menneskers daglige livsførelse og kommer således ganske tæt på Dreiers kernebegreb.

Forskelle

En central forskel på McAdams og Dreier er derimod, at hvor den daglige livsførelse for McAdams kun er et bestemt niveau i personligheden og ikke det, der skaber vores identitet, så er det for Dreier det eneste, der er værd at beskæftige sig med. Dreier ville også modsætte sig McAdams' opdeling af personligheden i forskellige niveauer, da det for ham er centralt, at vi beskæftiger os med mennesker som deltagere, og dermed som samlede individer.

McAdams mener, at det tredje niveau i vores personlighed er narrativet, som konstruerer vores identitet igennem skabelsen af en delvist kohærent fortælling. Denne placering af kohærens som centralt for personligheden er noget, Dreier har gjort meget ud af at kritisere i sine værker. Han mener, at vi ganske vist har brug for at kunne relatere vores forskellige praksisser til hinanden, men ikke en total kohærens. Komplexitet og variation er ifølge Dreier berigende for personen og ikke en byrde. At opnå en komplet intern kohærens som person ville fjerne personligheden fra den sociale praksis og dermed gå direkte imod grundforståelsen af mennesker som deltagere.

I forhold til Dreiers og McAdams' forskellige forståelse af personligheden, kan man kort opsummere ved at sige, at Dreier ser personer som deltagere, hvor McAdams snarere ser dem som fortællere. For McAdams er det narrativet, historien om rekonstrueret fortid, oplevet nutid og forventet fremtid, som fortæller os det mest centrale om en persons identitet. Denne forståelse giver

os således ikke nødvendigvis et billede af, hvordan en persons liv rent faktisk har forløbet, men snarere en fortælling om, hvordan de selv ser det, eller gerne vil se det. Her kan et problem opstå, da det kan blive problematisk at skelne imellem hvorvidt personer fortæller om deres oplevede selv eller deres ideelle selv (Evans, 1975).

Hvor Dreiers fokus på deltagelse for alvor adskiller sig fra McAdams' forståelse, er det ved hans inddragelse af spatiale aspekter. Hvor McAdams beskæftiger sig meget med det temporale aspekt, fortid, nutid og fremtid, inddrager Dreier også det rum, vores deltagelse strækker sig over. Således får vi en forståelse af mennesker som deltagere i mange heterogene kontekster og praksisser, og vi forstår dermed, at det er en nødvendighed for mennesker at kunne handle og forholde sig forskelligt i forskellige situationer. Dette fører tilbage til Dreiers kritik af tanken om kohærens som personlighedens mål. Når vi færdes gennem forskellige kontekster og praksisser, er det altafgørende, at vi kan skelne imellem dem og vide, hvornår vi er i en frem for en anden. Diversitet og bredde bliver således vigtigere begreber end kohærens.

Svagheder

Begge teorier er relativt uspecifikke i forhold til konkrete måder at forstå forskellige tilstande ved mennesker på. Man kan derfor kritisere dem for kun at udtale sig om, hvordan mennesker almindeligvis strukturerer deres liv og undlade at forklare, hvorfor nogle mennesker har psykiske lidelser, neuroser eller andre patologiske tilstande. Ud fra en psykoanalytisk forståelse kunne man forklare dette ud fra, at begge teorier tager det bevidste jeg som udgangspunkt og mere eller mindre negligerer tanken om noget ubevidst. Dette går klart imod psykoanalysens grundtanke om decentring af det bevidste jeg. (Køppe, 1992)

Ud fra et humanistisk og eksistentielpsykologisk udgangspunkt (Evans, 1975, Maslow, 1968, May, 1958), vil man kunne kritisere både Dreier og McAdams for at beskrive hvordan man som menneske får sit liv til at fungere, men ikke noget om hvordan man transcenderer sit udgangspunkt og realiserer potentialer i form af f.eks. selvaktualisering.

Styrker

Dreiers teori har til gengæld en klar styrke ved at placere vores forståelse af mennesker, som deltagere i sociale praksisser med en livsbane, der udstrækker sig over både tid og rum. Ved at fokusere på den daglige livsførelse får vi øje for alt det, der foregår uden for terapien eller testsituationen, alt det som størstedelen af tidligere psykologisk forskning har undladt at beskæftige sig med. Vores forståelse af mennesker bliver således baseret på, hvordan de lever deres liv til dagligt, i stedet for hvordan de opfører sig i en situation, vi som terapeut eller testleder har konstrueret. Dreiers teori opnår således en langt højere grad af økologisk validitet end tidligere personlighedspsykologiske teorier har kunnet opnå.

Forskningsmetode og Empiri

Indledning

For at kunne argumentere overbevisende for en teori er det en klar fordel at kunne referere til forskningsresultater, som underbygger ens teori. Men indenfor det personlighedspsykologiske felt er der ikke som i naturvidenskaben klare bestemmelser for, hvordan forskning skal foregå, og hvilken metode man skal benytte. Det er derfor op til den enkelte forsker at finde ud af, hvilken metode der er mest hensigtsmæssig til at belyse de forhold, der interesserer ham eller hende. Metoden er således i høj grad valgt ud fra teorien.

Livshistorier

Studiet af livshistorier bliver benyttet af blandt andre Bruner (1990) og McAdams (1996) og reflekterer deres interesse for narrativet som en måde at forstå personligheden. Denne metode involverer interviews, enten med en åben form hvor den primære interesse er, at hvad testpersonen selv vælger at komme ind på og fremhæve som værende vigtigt (Bruner 1990), eller ud fra en mere struktureret tilgang hvor man spørger ind til bestemte episoder såsom højdepunkter, lavpunkter, begyndelser, slutninger og vendepunkter (McAdams, 1996). Begge metoder bygger på en tanke om at for at forstå en person må man høre, hvordan de forstår sig selv. Der er altså indbygget en stor tillid til individers evne til enten at kunne erkende sig selv eller omdefinere sig selv ud fra den forståelse, de nu har. Efterfølgende analyse af disse historier foregår kvalitativt, muligvis med visse skemaer til hjælp, men ikke desto mindre kræver hver enkelt livshistorie en selvstændig fortolkning.

Trækteoretisk metode

En markant anderledes metode finder vi indenfor det trækteoretiske felt, i form af NEO PI-R testen udviklet af Costa & McCrae (2004). Det er et psykometrisk spørgeskema, hvor testpersoner bliver præsenteret for en lang række udtalelser, som de bedes om på en skala fra et til fem at vurdere, hvor godt passer på dem selv. Grundlaget for testen er forskning af Odbert og Allport, som undersøgte det engelske sprog for adjektiver, der beskriver personlighed. (Allport, 1961, John & Srivastava i Pervin & John, 1999) Ud fra deres oprindelige analyse benyttede først Cattell og senere Costa & McCrae sig af faktoranalyse og reducerede sig frem til fem forskellige træk (Bertelsen, 2006, John & Srivastava i Pervin & John, 1999). Det er disse fem træk, som udgør Big Five modellen, og som er det, man forsøger at finde frem til gennem NEO PI-R testen.

Fælles for denne tilgang og studiet af livshistorier er, at man også i NEO PI-R formoder, at personer har et ganske godt kendskab til sig selv. Hvis testen skal kunne bruges til noget, må man fra starten formode, at testpersonerne er i stand til at svare korrekt på spørgsmålene, og eftersom spørgsmålene tit omhandler, hvordan man handler og føler til dagligt, formodes det, at mennesker har nok kendskab til sig selv til at kunne svare korrekt.

Metoden adskiller sig fra studiet i af livshistorier både ved benyttelsen af lukkede spørgsmål og ved efterbehandlingen af data. Når en testperson har udfyldt spørgeskemaet tager computerprocesser over og behandler svarene ud fra et fast skema. Således er der ingen personlig fortolkning i processen, og der er derfor tale om en kvantitativ metode.

Dreiers metode

Hvad der går igen for de ovenstående metoder er, at de alle involverer, at man fjerner testpersonerne fra deres dagligdag og foretager analysen i en af testlederen struktureret kontekst. Hvis man som Dreier forstår personer primært som deltagere i social praksis og vil forstå dem ud fra deres daglige livsførelse, så vil man aldrig kunne få en fyldestgørende forståelse for personen ud fra sådanne metoder. Vi ser her, hvordan teori og valg af metode hænger tæt sammen, da Dreiers teori er inkompatibel med de ovenfor nævnte metoder. Hans kritiske psykologi bliver således en kritik af både teori og metode indenfor personlighedspsykologien generelt. At forstå en person kræver i stedet, at man sætter sig ind i, hvilke praksisser personen deltager i, og derefter forsøger at forstå personens konkrete deltagelse i hver enkelt praksis. Når deltagelse varierer i forhold til, hvilken kontekst og praksis man indgår i, så vil den klassiske testsituation kun fortælle os noget om personens væremåde i den specifikke kontekst, hvilket ikke er, hvad vi er interesserede i. At følge Dreiers tankegang betyder derfor en markant ændring i metode indenfor det personlighedspsykologiske felt.

Kildehenvisninger

Allport, G. W. (1961) The Theory of Common Traits, Personal Dispositions

Bertelsen, P. (2006) Personlighedspsykologi

Bruner, J. (1990) Autobiography and Self

Costa, P. T., Jr. & McCrae, R. R. (2004) Begreber og fortolkning

Evans, R. I. (1975) Part I-III

Dreier, O. (2008) Psychotherapy in everyday life

Dreier, O. (1999) Personal Trajectories of Participation across Contexts of Social Practice

John, O. P. & Srivastava, S. (I Pervin & John 1999) The Big Five Trait Taxonomy: History, Measurement, and Theoretical Perspectives

Køppe, S. (1992) Det ubevidstes eksistens

Maslow, A. H. (1968) Growth and Motivation

May, R. (1958) Den eksistentielle psykologis oprindelse og betydning

McAdams, D. P. (1996) Modernity and the Storied Self: A Contemporary Framework for Studying Persons

McAdams, D. P. (I Pervin & John 1999) Personal Narratives and the Life Story